

Tergiversar la història d'Espanya? I la nostra què?

Joan Corbalán

Historiador

Des de fa uns mesos l'Informe de la Real Academia de la Historia (el document es podia consultar fins fa poc a <http://www.elpais.es/p/d/20000628/sociedad/informe.htm>) ha trasbalsat el món de les Humanitats, especialment la història. Un informe "en certa manera" manipulador i manipulat pels mitjans de comunicació de caràcter, diguem-ne, espanyolista, i que va tenir la seva continuació marcadament política amb el manifest o declaració de San Millán de la Cogolla de 800 parlamentaris del Partit Popular el passat juliol, ha servit per crear un clima força enrarit vers una matèria ja de per sí força maltractada.

La Història ha estat des de sempre una matèria políticament conflictiva i manipulada, i ara per ara encara ho continua essent. La trama escolar que es va iniciar amb l'anomenada "Reforma" ha estat camp de cultiu per als molt detractors d'aquest nou sistema d'ensenyament, tenint com a objecte d'anàlisi crítica d'aquest sistema únicament, en molts casos, l'àmbit humanístic: llengües, literatures i socials principalment. Però també ha significat per a les diverses comunitats autònomes la possibilitat d'explicar la seva història (i la seva llengua i la seva

literatura), i també d'explicar la història d'Espanya, des d'un altre punt de vista no tan centralista.

A primer cop d'ull, les crítiques de l'informe que els mitjans de comunicació han ventat per les ones no diuen res de res, res que es pugui contrastar empíricament; moltes de les seves afirmacions no les demostren, tan sols són crítiques dels llibres de text que, d'altra banda, ni tan sols s'esmenten. A més evidencien una necessitat de fer molta història política (allò de les "batalletes") i molta cronologia dels principals temes hispànics. Primeres qüestions: quins llibres són aquests? qui els ha llegit i qui ha elaborat l'informe? Aquestes preguntes les haurien de respondre els acadèmics de la RAH, perquè fins avui són tota una incògnita. Sap la RAH les hores que disposem, almenys fins ara, el professorat de socials per impartir el temari? els importa gaire l'amplitud d'aquest?

Però anant més enllà de l'Informe (i és una crítica més), caldria aprofundir en el tema del nacionalisme i en el currículum que s'ensenya aquí, a Catalunya (una Catalunya que, d'altra banda no s'esmenta mai, tan sols es fan referències genèriques a les autonomies amb llengua pròpia). Per diversos decrets, en els currículums de l'alumnat català un 45 % del total han de reflectir la nostra realitat, la nostra història, etc. Això representa que existeix una diferenciació òbvia en els diversos llibres de text que es fan servir a l'estat espanyol, a Espanya. No podem tenir una altra història que la que ha passat, no la podem (o no l'hauríem) d'inventar. Cal que es respecti allò que hom coneix com el fet diferencial... No tots som iguals i això s'ha de reflectir.

Podem anar més enllà i entreveure que aquest informe és una manipulació (o un intent) que prova de construir una història d'Espanya diferent a la real. En diversos debats en els quals he pogut intervenir al llarg dels darrers anys (el primer va ser en els temps de la ministra Aguirre), moltes de les persones que hi participen presenten una mancança molt important en el coneixement del concepte d'estat. Algunes d'elles pensen i defensen que Espanya comença la seva història comuna allà en els temps dels romans, o bé que ja es pot parlar d'Espanya pels temps dels Reis Catòlics... Que la cosa més important és estudiar tot allò que uneix, que presenta símptomes de connexió entre els diferents pobles-regions de l'Espanya actual... No entenen, segurament per aquesta mancança d'ESTAT modern, que el conjunt actual d'Espanya té els seus orígens durant el segle XVIII. I si tornem al ja famós informe de la RAH, trobem que més o menys és el que es pot llegir i es pot entendre: inventar la imatge d'una Espanya ancestral, única (no m'atreviria a dir "unidad de destino en lo universal") sense fissures, homogènia. Tot el contrari de la "realitat" històrica... És aquí on caldria observar que, potser, és una

maniobra del nacionalisme espanyol en el sentit més centralista, per desautoritzar la rica cultura i història de les “comunitats de parla pròpia”.

Però, no és aquest un dels debats més importants que encara no s'ha pogut resoldre des dels temps de la transició? No hi ha una cultura homogènia a l'estat espanyol, existeixen diferències molt marcades (les llengües en són el reflex més que evident) i períodes històrics on les confrontacions entre els diferents estats que formaven la península estaven a l'ordre del dia. En voldria citar uns quants exemples: el mateix “Cid Campeador” va fer presoner un comte de Barcelona; els castellans van fer fora a Ferran d'Aragó a la mort de la seva esposa Isabel de Castella; les revoltes del 1640 de Portugal i la Corona d'Aragó contra Castella; la Guerra de Successió entre Carles d'Àustria i Felip de Borbó, podrien ser uns bons exemples...

Caldria tenir present que molts dels conceptes que a nosaltres, historiadors “catalans”, ens semblen fàcils i que utilitzem normalment, per a d'altres historiadors no ho són tant. No els hem de donar per sabuts, cal treballar perquè aquesta normalitat arribi a tothom.

Potser estem vivint amb l'excusa de les humanitats un procés, una lluita, dels nacionalismes (els d'aquí i els d'allà) per imposar la seva concepció de la història. ¿On era, ja fa uns quants anys, la RAH quan en una enquesta realitzada a alumnes universitaris que havien estudiat l'ampli temari (també més o menys homogeni) del 3r BUP d'Història d'Espanya molts desconeixien qui era el general Franco? On era la RAH quan moltes vegades, per no dir mai, aquest temari no arribava al final, és a dir als nostres dies –final del segle XX-? I això que l'Informe comença manifestant, que l'Acadèmia reconeix mancances en els coneixements de la història que tenen els alumnes avui en dia, no es pot anomenar hipocresia?

El fet de discutir quina història cal ensenyar, l'informe de l'Acadèmia no aconsegueix desvirtuar-lo, més aviat al contrari. Han aparegut articles en diversos diaris (*La Vanguardia* del 29 de juny del 2000, *El Periódico* del 2 de juliol del 2000, o bé el més recent a *El Temps* de juliol del 2000 (es pot consultar a <http://www.eltiempo.com/dossiers/textos/informefundaciobofill.html>) on s'afirma que els llibres de text, amb noms i cognoms d'autors i d'editorials, són correctes, no s'allunyen del currículum marcat per la llei i que, per tant, la història que s'ensenyava –o que es pot ensenyar– és l'adient i desvirtua tal vegada un tema clau i molt més important: com ensenyar la història. A més de la història política i cronològica existeixen d'altres “històries” que poden servir als docents per motivar l'alumnat per a l'estudi en general i en el de la història en particular... per què no es fixa la RAH aquests objectius? Per què no toca de peus a

terra i arriba a finals del segle XX, on hi ha una Espanya plural i diversa? Saben com són els nostres i les nostres alumnes? Segurament la resposta a aquesta darrera pregunta seria no, no en tenen ni idea; ni crec que tinguin idea de com aplicar els temaris immensos. Durant l'any passat es va celebrar a Compostel·la el II Congrés "La Historia a debate". En una taula rodona sobre la reforma de les humanitats (algunes aportacions al tema es poden consultar a <http://www.h-debate.com>) va ser prou significatiu observar com cap dels seus components era professor de secundària (tots ells eren professors universitaris) i es dedicaven a criticar l'ensenyament secundari... Només un va reconèixer el fet, però no es va estar de la crítica... Poca serietat en aquest debat. Cal estar més ben informat sobre qualsevol tema per poder fer un debat.

Per millorar les Humanitats no cal dotar el currículum de més conceptes, ni fomentar molt els "conceptes memorístics", no cal ampliar el nombre de dies lectius... Potser només amb més recursos econòmics per part de les Administracions corresponents i rebaixant les *ràtios* d'alumnes per aula es podrien aconseguir molts objectius mínims dels que marca l'Ensenyament Secundari Obligatori. Personalment aprofito la història (i les ciències socials en general a l'ESO) com una eina que em serveix per tal que els meus alumnes pensin, estudiïn i puguin ser crítics i respectuosos. Formant, tal com diuen els objectius mínims de l'etapa secundària obligatòria, persones amb un sentit crític i responsables. De fet la història, la nova història, hauria de representar un repte important per tal que arribi a tothom, que no es negui de bon començament (cada principi de curs escolto sempre allò de "que avorrida que és la història!!). Cal dotar-la, doncs, de nous mètodes més actius i que fomentin la comprensió. Ens cal a tothom (i a la RAH també) plantejar-nos molt seriosament una revisió general de la història: per què fem història? per a qui la fem? Acostem-la al públic en general, fem una història sèria i rigorosa, però atractiva i popular. Expliquem quina és la seva utilitat no només a les aules, sinó també a la població en general.

Cal una revisió de moltes més coses que no pas les humanitats. Millorar la qualitat de l'ensenyament passa per d'altres aspectes, molts més, que no pas reformar única i exclusivament les humanitats.